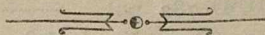

ŽVAIGŽDĖ = The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STREET, PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

J. A. Karalius

Balandis m. -- April, 1941

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

ISTORIJOS, BELETRISTIKOS-LITERATUROS
KNYGOS
ŠVENTEMS DOVANOS.

Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtetyje.	
Aušrininko Dr. V. Pietario istoriška apysaka. Penki tomai, 488 pusl.	3.50
Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesijonalai ir Kronika (Kun. A. Miluko paskaitos) tomas I.	\$2.50
„ „ „ tomas II.	2.00
Amerikos Lietuvių Kronika (Kun. A. Miluko)	3.00
„Aušros“ 40 Metų Sukaktuvėse, 262 pusl.	2.00
Anima Vilis — J. Montvilos vertimas	75c.
30 Metų Spaudą Atgavus T. I. „Aušros“ fotografijos	4,50
30 Metų Spaudą Atgavus T. II. Lietuvos Atbudimas ir Jos Budintojai	1.50
„Aušros“ 50 metų Sukaktuvės	.50
Iš Kelionės po Europą ir Aziją (Pranaičių Julės)	3.00
Laisvosios Lietuvos Atlankytų (Pranaičių Julės)	2.50
Lietuvių Tautos Istorija. (Kun. A. Jusaičio)	.75
Ne Mieste Laimė. (Pranaičių Julės vertimas)	1.00
Laiškai iš Ispanijos (Pranaičių Julės)	1.00
„Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės“ (Su daugybe iliustracijų ir doku- mentų fotografijų). 782 psl.	6.00
Viešnagė šeštokuose. (Pranaičių Julės)	2.00
„Žvaigždės“ ir jos leidinių paminėjimas	.50
Mūsų Spaudos Darbininkų Vargai	75c.
Amerikos Lietuviai XIX šimtetyje T. I.	3.50

Adresas užsakymams ir prenumeratai:

A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

Dēļai triju redakcijas ir administrācijas na-
rių sunkios ligos šis “Žvaigždės” numeris negalē-
jo išeiti kaip planuota; dargi daug pavēluotas.

IX.

IX. IŠEIVIJOS 25 METU SUKAKTUVESE:

- a) Philadelphioj ir apygardoj.
 - b) Pittsburghe ir apygardoj.
-

Šių knygų (Amerikos Lietuviai XIX šimt." antrame tome (p. 91) pakartojau pirmąjį Amerikos organizuotų lietuvių raštą Jungtinių Valstybių valdžiai. 1893 m. kun. A. Burba Susivienijimo Lietuvių prezidentas protestavo vardan 200,000 lietuvių ateivių prieš peršamą išdavimo sądarą su Rusija. Anuomet man ėjusiam "Vienybės Lietuvninkų" redaktoriaus pareigas prisiėjo tą raštą suredaguoti (ž. Am. L. Kr. p. 175). Vardan istoriškos teisybės turiu čia pareikšti, kad slunčiant tą raštą dėl geresnio efekto daugiau nei padvigubinta Amerikos lietuvių skaitlius anuomet — 25 metų išeivijos sukaktuvėse.

Knygų "Amerikos Lietuviai" autorius, daugelio padedamas, 1896 m. surinko gana smulkmenišką Pennsylvanijos lietuvių statistiką. Tais metais (1896) Shamokino ir Mt. Carmelio apygardoje suskaičiuota 1481 lietuvių, Schuylkill'o apskrityje 11031, o Wilkes Barre ir Scrantono apygardoje 8806 (ž. "A. L." pp. 31, 53, 77). Viso kietųjų anglių apygardoje buvę 20,318 lietuvių, iš kurių 470 turėję apsipirkę namus pusantro milijono dolerių vertės.

Su lietuvių, gyvenusių kitose vietose, statistika autoriui ne taip sekėsi (ž. p. 97-105). Esą, "1898 metų pabaigoj 'Saulės' redaktorius prisiuntė 62 vardu tų vietų (N. Y. ir N. J. valstybėse), kur lietuviai gyvena...

į visas tas vietas išsiuntinėją laiškų... Veik ant pusės laiškų gavau atsakymą. Pagal tai sudėjau šį aprašymą" (p. 104)...

D. New Yorko dirbtuvėse dirba 1945 lietuviai, iš tų 391 moterys (p. 98)... Savus namus turi 12 lietuvių, vertės 83,000 dol. (p. 99)... Newarke 1897 m. surašyta 80 liet. šeimynų, 395 asmenys (p. 102)... Elizabetho liet. parapijoje 1898 m. buvo 250 šeimos, 421 asmenys (p. 101)... Amsterdame 12 šeimų, 48 pavieniai—viso 98 lietuviai... Utica 26 šeimos, pavienių 80, viso 173 (ib.)... Rochesteryje 8 šeimos, viso 30, Binghamtone 23 lietuviai... Philadelphijoje ir apygardoje 1899 m. buvę 1600 lietuvių (p. 128)... Baltimorėje 1075, iš kurių 27 turėjo savus namus ar farmas 58,000 dol. vertės... Visam pamariniam krašte (sk. Atlantiko pakraščiuose) suskaityta 15249 lietuvių (p. 129)... Pittsburgėje ir apygardoj 6196 lietuviai... jų "nejudinamas turtas" 228,000 (p. 137)... Clevelande ir aplinkinėse apie 700 (p. 139). Chicagoje 1897 m. suskaityta 7425 lietuvių ("Netikėčiau, kad tiek jau lietuvių būtų Chicagoje..." (p. 147)...

* * *

Taip atrodė Amerikos lietuviai viršminėtų knygų autoriui ir jo padėjėjams 1899 metais.

Mūsų išeivijos 25 metų sukaktuvėse (1893 metais) tas vaizdas menkesnis buvo. Chicagoje, pavyzdin, sulyg A. Olszewskį "Chicagos Lietuvių Istorijos" autorių, "1894 m. buvę apie 5000 lietuvių. Tais metais jie smarkiai sukruto politikoje"... (p. ii).

* * *

"Dvidešimt penktuose išeivijos metuose lietuviškų susiėlpimo draugijų Amerikoje buvo suvirš aštuonios dešimtys, kuriose susirašę per 6,000 lietuvių vyrų; lie-

tuviškų parapijų, susikurusių ar predamų kurtis, buvę 21, beje: Baltimore (1887), Bostone (1892), Chicagoje (1892), Clevelande (1891), Elizabethe (1893), Forest City (1892), Freelande (1886), petekusi lenkams (žr. "Am. L. XIX š., t. I, p. 148-182), Hazletone (1887), Mahanoy City (1884), Mt. Carmel (1892), Pittstone (1885), Plymouthe (1889), Pittsburge (1893), Philadelphijoje (1890), Scrantone (1892), Shamokine (1892), Shenandoah'ryje (1891), Spring Valley, Ill. (1893), Waterburyje (1892), Waukegan'e, Ill. (1893), Wilkes-Barre (1892)." *

Tų metų (1893) pabaigoje visai sunyko ir iširo šv. Jurgio Brooklyno lietuvių parapija, sukurtoji 1888 metais.

Bendras su lenkais sukurtas parapijas lietuviai jau buvo pometę: 1) Plymouthe P. švenčiausios (1889), 2) Shamokine šv. Valtiekaus (1892), 3) Mt. Carmelyje P-lės švenčiausios (1892), 4) Šenadoryje šv. Kazimiero (1891), 5) New Yorke šv. Stanislovo (1882) ir Brooklyne šv. Kazimiero (1882). ("A. L. Kr." p. 15.) Be pėdsako išnyko ir New Yorko "pirmoji lietuviška parapija," kurioje 1885 m. Šliupas et consortes mėgino "sugrąžinti lietuvišką tautišką bažnyčią paremtą ne ant Romos dogmų" ("Am. L. XIX š., t. I, p. 247). Tie mėginimai padėjo pakrikdyti ir "Lietuwiszkojo Balso" leidėjų būrelį.

Šių ("Am. L. XIX š.") knygų pirmame tome skyrus XIX kalba apie "Sukurtąsias iki 1890 metų parapijas ir kultūros draugijas." Ten paminėta iš viso 13 parapijų; čia kalbėsiu apie sukurtąsias 1890-1893 metų laikotarpyje.

*Pakartodamas iš "Am. Liet. Kronikos" (p. 206) kabėse įdedu susikurimo metus.

a) Philadelphijoj ir apygardoj.

Philadelphijoje šv. Antano parapija susikūrė 1890 m. "Philadelphijoj, kame ne daugiau 300 lietuvių, susitvėrė parapiją, taigi Pittsburgo lietuviai galėtų daug lengviaus sutverti savą parapiją"—rašė kun. Burba 1890 m. "Vienybės Liet." N27-me.

1891 m. susibūrusi šv. Antano draugija paėmė savo globon ir parapijos reikalus, ėmė jieškoti lietuvių kunigo ir 1893 m. susilaukė klebono kun. J. Kaulakio, baigusio teologijos mokslus Belgijoje Philadelphijos vyskupiijos lėšomis. Pradžioje pamaldos laikyta šv. Alfonso vokiečių katalikų šventynėje, o 1894 m. nupirkta protestonų bažnyčia prie S. 5-os gatvės. "Nauja bažnyčia įrašyta kaip šv. Antano draugijos savastis, iš ko vėliau kilo nesusipratimai su klebonu ir vyskupiijos valdžia. Iškilus muštynėms per pamaldas šventynė uždaryta..." ("Am. L. Kr." p. 132.) Po ilgų bylų valstybės teismuose, nusitęsusių apie šešetą metų, bažnyčios triobesis parduota. Dalis pinigų teko ir parapijai. Nupirkta prie Wharton gatvės protestonų šventynė ir pašvęsta kaip šv. Kazimiero parapijos savastis ir šventynė 1905 m.

Amerikos Lietuvių parapijų 1929 m. "Statistikos" autorius, paskelbęs (N. B. klaidingai*) šv. Kazimiero parapija įsikurus 1893 metais, pamini 1917 metuose pastatytą mokyklą 100,000 dolerių vertės. Bažnyčios vertė pasak tą autorių siekia 200,000 dol., klebonijos 35,000 dol. (skaitlinės šiek tiek perdėtos.) Parapijoje 1929 m. buvę 585 šeimos.

* * *

Iškilus šv. Antano parapijoje vaidams 1901 metais, lietuviai gyvenę šiaurinėje Philadelphijos dalyje susi-

* Iki 1901 metų Philadelphijos lietuvių parapija buvo šv. Antano vardu.

burė į šv. Jurgio parapiją ir sekandčias metais pasistatė muro bažnytelę. 1911 metais, klebonaujant kun. A. Milukui, įkurta čia parapijos mokykla. Gi 1920 m. prie klebono kun. Ig. Zimblio senoji šventynė paversta svetaine, o čia jau šalia klebonijos pastatyta 105,000 dol. vertės trobėsis — didesnei šventynei ir mokyklai. Viršminėtos "Statistikos" autorius 1929 m. rodo 295 šeimas šv. Jurgio parapijoje.

* * *

Vidurinėje Philadelphijos miesto dalyje 1924 metais susikūrė šv. Andriejaus parapija iš 500 šeimų. Parapija ši turi bažnyčią ir mokyklą 100,000 dol. vertės ir kleboniją bei seserims mokytojoms namus 52,000 dol. vertės.

1929 metų "Catholic Directory" skelbia tais metais trijų Philadelphijos lietuvių parapijų mokyklose 18 vienuolių seserų mokytojų mokinius 355 mokinius (es): šv. Kazimiero parapijoje 6 kazimierietės mokinę 131, o šv. Andriejaus irgi to paties ordeno 6 seserys turėjus 99 mokinius (es); gi šv. Jurgio parapijoje buvę 135 mokiniai 6 pranciškiečių globoje.

* * *

1925 metais Chesterio mieste, netoli Philadelphijos, 100 lietuvių šeimų sukurė Aušros Vartų parapiją. Ji turinti 26,000 dol. vertės bažnyčią.

* * *

Šalia Philadelphijos, už Delaware upės Camdeno mieste, New Jersey valstybėj, nuo 1912 m. gyvuoja šv. Jurgio parapijėlė iš 100 lietuvių šeimų, turinti bažnyčią 10,000 dol. vertės.

* * *

Už keturių dešimčių mylių į šiaurę nuo Philadelphijos Readingo mieste nuo 1913 m. gyvuoja šv. Antano parapijėlė (iš 56 šeimų), turinti bažnytelę vertės 20,000

dol. Philadelphijos vyskupijos kurija padeda tai parapijai išsilaikyti, apmokėdama jos klebono algą.

* * *

Už poros dešimčių mylių nuo Readingo į rytus Eastono mieste lietuviai, kun. A. Miluko paraginti 1916 m. sukurė šv. Mykolo parapiją. Bažnyčios ir klebonijos vertė siekia per 30,000 dol. Parapiją palaiko apie 100 lietuvių šeimų.

* * *

Pietinėje Philadelphijos miesto dalyje nuo 192 laikosi "neprigulmingoji" lietuvių parapija, susiburusi iš buvusių lietuvių katalikų.

* * *

Newton, netoli Philadelphijos, Juozapo ir Marijos villoje kazimieriečių augštesnėje mokykloje 16 seserų lavina kandidates į savo vienuolyną ir prie to dar 21 mergaičių.

* * *

Šv. Kazimiero seserys mokytojos ir jų mokiniai(ės).

CHICAGOJE:

Šv. Jurgio parapijos mokykloje	9 *	298
Šv. Kryžiaus	8	258
Nekalto Prasidėjimo	12	439
Šv. Mykolo	3	34
Šv. Juozapo	3	35
Panelės šv. Gimimo	9	336
Aušros Vartų	3	65
Petro ir Povilo	4	113
Apveizdos Dievo	6	151
Visų šventųjų	4	121
Šv. Antano (Cicero)	11 *	270

*) Ir vienas pasaulietis mokytojas.

Šv. Kazimiero (Chicago Heights)	4	72
Šv. Baltramiejaus (Waukegan)	4	139

Viso Chicagos vyskupijoje lietuvių parapijų pradinėse mokyklose 80 kazimieriečių seserų mokina 2231 mokinius.

Be to šv. Kazimiero seserys Chicagoje sukurė šv. Kazimiero Akademiją, kurioje 1940 m. 21 seserys, 2 pasauliečių mokytojų padedamos, teikė augštesnių mokyklų mokslus 410 mergaitėm.

Už Chicagos vyskupijos ribų kazimierietės mokina sekančiose liet. par. mokyklose:

Baltimore, Md. šv. Alfonso	4 ses.	85 mok.
Scranton, Pa. šv. Juozapo	11 "	409 "
Shenandoah, Pa. šv. Jurgio	10 "	380 "
Minersville, Pa. šv. Pranciškaus	11 „	259 "
Philadelphia, Pa. šv. Kazimiero	6 "	125 "
šv. Andriejaus	4 "	99 "
Mt. Carmel, šv. Kryžiaus	9 „	216 „
New Philada, šv. Širdies	8 „	338 „
Indiana Harbor, šv. Pranciškaus	4 „	92 „
Gary, Ind., šv. Kazimiero	4 „	56 „
Providence, R. I., šv. Kazimiero	3 „	80 „
Rockford, šv. Petro ir Povilo	3 „	98 „
Villa Joseph Marie, Newtown	10 „	21 „
Worcester, šv. Kazimiero	12 „	446 „

Viso 190 šv. Kazimiero seserys mokytojos 1939 m. mokino 5424 moksleivius (-ves), iš jų 431 augštesnių mokyklų mokslų.

b) Pittsburghe ir apygardoj.

Apie Pittsburg'o šv. Kazimiero parapiją kun. S. Draugelis rašė, kad ji įkurta 1893 metais, jos šventynė kainuojanti 150,000 dolerių, klebonija 15,000 dol., mokykla 40,000 dolerių, mokytojų seserų namai 5,000 dol.; jos įkūrimo pradžioje buvę 70 šeimų, dabargi toje parapijoje esant 305 šeimos ir 36 viengungiai. Nesiginčysiu su "Statistikos" autoriu apie parapijos trobėsių kainas, bet kad tikroje šviesoje nušvietus pittsburgh'iečių lietuvių organizuotės veiklos pradžią, pakartosiu keletą sakinių iš pirmiau paskelbtų raštų apie tą mūsų naujojo klynę.

* * *

"Lietuviai Amerikoje" knygų autorius 1899 m. rašė:

"Pirmutinė lietuvių šeimyna atsirado čion (Pittsburgh'e) 1874 m. Augti lietuviška kolonija pradėjo 1884 metuose... Pirmiaus mūsų klai dvasiškus reikalus atliko prie lenkų parapijų šv. Stanislovo arba šv. Vaitiekaus... 1888 m. prie šv. Stanislovo bažnyčios užsidėjo pirmutinė liet. draugystė šv. Kazimiero... 1899 prie šv. Stanislovo parapijos užsidėjo kita draugystė šv. Jadvygos... Metuose 1890 pradėjo tvertis trečia draugystė širdies Jėzaus... Reikia pasakyti, kad toji draugystė ir pradėjo rūpintis uždėjimu lietuviškos parapijos Pittsburge, kurią ir sutvėrė 1892 metuose... 1893 m. pabaigoj Pittsburgo lietuviai pirko bažnyčią nuo presbiterijonų... Pradžią uždėjimo parapijos buvo sunki, dėlto kad 1893 ir 1894 m. Pittsburge buvo dideliai vargingi laikai. Darbai visur sustojo, žmonės neturėjo iš ko misti. Lietuvių parapija išvien su 8 kitom katalikų parapijom per visą vasarą virė valgi del alkanų žmonių. Iš lietuvių ėmė pašalpos tikietus apie 200... Pasitaikė, atlankiau tuom kart Pittsburgą; žengiau keletą žings-

nių nuo vakzalo ir,—neužmiršiu to niekad ką mačiau— pirmu syk savo gyvenime, an ūlyčių žmogų konvulsijose mirštantį iš bado"..... ("L. A." p. 130-132).

* * *

Man irgi teko nekartą lankytis Pittsburgo ir rašyti apie tos apygardos lietuvius. Pakartosiu čia ką rašiau 1911 m. "Žvaigždėje" (N15):

"Šv. Kazimiero lietuvių parapija pradėjo organizuotis 1888 m. Tada lietuviai eidavo prie pasijonistų vienuolių, kurių perdėtiniu buvo tėvas Stanislovas lietuvis... Jam pasimirus, lietuviai prigulėjo prie lenkų šv. Vaitiekaus bažnyčios, kur klebonavo sulenkėjęs lietuvis kun. Miskevičius. Po tam eidavo į šv. Stanislovo lenkų bažnyčią, ant galo ir ten neužganėdinti prisiglaudė prie vokiečių šv. Petro bažnyčios. 1892 m. Pittsburgo lietuviai, jau turėdami gana drūtą parapijinę organizaciją susilaukė kleboną kun. A. Lopetą, kuris pabuvęs 3 mėnesius lietuvių klebonu, įstojo šv. Kryžiaus vienuolynan. Kun. Lopeta laikė pamaldas lietuviams katedros bažnytiniam sklepe.

Į mėnesį laiko po iškeliavimo kun. Lopetos buvo įšvęstas Pittsburgo dijecezijoj lietuvis kunigas Jonas Sutkaitis, kurį vyskūpas R. Phelan paskyrė visų Pittsburgo dijecezijos lietuvių klebonu.

Kun. Sutkaitis laikė iš pradžių pamaldas irgi katedros sklepe; po 6 mėnesių klebonavimo, susirinkęs didesnę pinigų sumą, apipirko nuo protestonų šventynę ant 7 ir Carson ūlyčių, kur ir laikė pamaldas iki rugsėjui -901 m., kada pardavęs tą bažnyčią rusinams unijotams, pradėjo laikyti pamaldas naujoje mokykloje ant 22 ir Sarah ūlyčių. Kunigas Sutkaitis pradėjęs klebonauti 1892 m., turėjo suvirsti 300 šelmynų (apie porą tūkstančių dūšių) Pittsburgo dijecezijoje...

Apie 1896 m. pasigerinus Pittsburgo apeliinkėj darbams, lietuvių skaitlius žymiai čia užaugo. Dabar Pittsburgo dijecezijoj yra 6 lietuvių katalikų parapijos (šv. Kazimiero Pittsburgo miesto pietinėj daly, Dangun Žengimo Allegheny, šv. Vincento McKees Rocks, šv. Petro ir Povilo Homestead, šv. Juozapo Donora ir Ellsworth).

Naujoji šv. Kazimiero šventynė Pittsburge yra viena gražiausių Amerikos lietuvių Dievo namų. Kampinis jos akmuo pašvęstas 1901 metuose. Pati bažnyčia buvo užbaigta ir pašvęsta 2 d. birželio 1902 m. Bažnyčia iš lauko grynai rymiško stiliaus, viduryje išdabinta pagal renaissance stilių, turi 80 pėdų pločio, 120 pėdų ilgio ir 110 pėdų aukščio, kaštuoja apie 100,000 dolerių. Šalia jos pastatyta mokykla kaštuoja 15,000 dolerių.

Parapijinė mokykla užvesta šv. Kazimiero parapijoje 1907 m. su 60 vaikučių. Dabar parapijos mokykloje mokinas 250 vaikų ir mergaičių. Mokina vaikus 5 vienuolės iš Nazaretiečių vienuolyno Chicagoje, lietuviškai ir angliškai.

Parapijinės įelgos pereituose metuose buvo 10,000 dol., geresniais gi laikais įeidavo po 12,000 dol." (Žvaigždės" N. 15.)

* ❖ *

Sulyg 1939 "Catholic Directory" dabar šv. Kazimiero lietuvių parapijoje Pittsburge mokina 10 seserų vienuolių iš šv. Pranciškaus vienuolyno (čia šalia Pittsburgo įsikurusio 1922 m.). Mokinių, įskaitant Homestead'o liet. mokyklą, esą 371. Šešios prancišketės kas šeštadienį lankosi apygardos liet. parapijose mokinti katekizmo 150 vaikų.

Kalbai pakrypus apie pranciškietes mokytojas, tiks čia paminėti jų atsiradimą kartu ir Amerikos lietuvių mokyklų sunkią pradžią.

“Kun. J. Zlotožinskas... 1891 m. pasirupino Pittston'e, Pa. įsteigti lietuvišką mokyklą. Tai buvo pirmutinė lietuviška mokykla visoj Amerikoje. Mokinių buvo virš 30. Mokytojavo vargoninkas J. Starkevičius... anglų kalbos pamokinti ateidavę mokytojos seserys iš arių parapijos... Tulas C. C. B. anglas įskundė valdžiai, buk lietuvių mokykla sanitariniu žvilgsniu nėra tinkama, todėl 1897 m. mokykla likosi uždaryta. Po septynių metų ji vėl atnaujinta laikėsi iki 1909 metų, kada bažnyčia sudegė...” (Pittstono Liet. Istorija, p. 22).

Pirmose trijose metų dešimtyse Amerikos lietuviai visur daug vargo turėjo, kolai pasisekė jiems įkurti savas mokyklas. Pakartosiu, ką rašė “Garsas Amerikos Lietuvių” (1898, Nr. 22):

“Lengva pasakyti: steigkime mokslaines, lengviaus dar barti kitus už nesirupinimą apie jas, bet... tam reikia ir pinigų ir atsakančių žmonių, o tų dviejų dalykų mums stoka”...

Neišsilaiko Pittstono lietuvių mokykla to dėliai, sunyko greit dėl tų pačių priežasčių Mahanoy City ir Shenandoah'io parapijų mokyklos, kurias vedė jų vargoninkai.

“1897 m. rugs. mėn. liet. seserys Nazaretės pradėjo vesti pirmąją liet. parap. mokyklą šv. Jurgio parap. Chicago, Ill.” — skelbia “Šv. Pranciškaus Seserų Vienuolyno Istorija” (p. 43). Tos pačios kronikos autorius (rė) tęsia: “1897-1922 mėginama atskirti liet. seseris nuo lenkių.” *

*) Kaip kitur ir Chicagoje lietuvių mokykla susilaukė priešų. “Chicagoje Lietuvių Istorijos” autorius (A. Olszewskis) savo veikalo skyrių — “Lenkiškos mišnyškos buvo priežasčia vaidų “Lietuvos” su kun. Kriaučiuonu” pratęsė per 17 puslapių (105-121).

Nuo 1894 m. kėlusiam liet. seserų mokytojų klau-
simų (ž. '95 "Apžvalga" Nr. 7), man teko dalyvauti
lietuvių kunigų suvažiavime Pittsburge per 40 valandų
atladus kun. Sutkaičio parapijoje, kur daug kalbėta
(kun. Kriaučiuno akyvaizdoje) apie atskyrimą lietu-
vaičių iš lenkų kongregacijos. Paskui patekus į "Tė-
vynės Sargo" bičiulių tarpą (1902), kaip apginkluo-
tam Jungtinių Valstybių piliečio pasportu, reikėjo
skelbti "Naują Sumanyką," iš kurio išdygo švento
Kazimiero Kongregacija, dabar bemokslinanti 3,954
moksleivius (ves), iš tų 371 aukštesnėje mokykloje.

Apie atskyrimą lietuvaičių nuo lenkų vienuolių,
įvykusį tik 1922 metais, kalbėsiu vien pakartodamas
pačių atsiskyrusiųjų sakinius jų leidiniuose ir "Catho-
lic Directory."

"Šv. Pranciškaus Seserų Vienuolyno Istorijoje De-
šimtmečio Sukaktuvių Atminčiai (1922-1932)" — artis-
tiškai iliustruotame leidinyje Pittsburgo vyskupas H. C.
Bayle rašė:

"What we call 'force of Circumstance' is sometimes
a way of God's grace. It was 'force of circumstance'
that brought to Pittsburgh 15 Lithuanian Sisters of
The Holy Family and 9 novices to found a separate
province of Franciscan Sisters... At the present writing
the Community counts among its members 125 profes-
sed sisters, 12 novices and 13 Postulantes. Surely
finger of God is here... (p. 9).

Ant seekančių leidinio lapų, papuoštų kurėjų vai-
dais, skaitome: "D. g. Pralotas M. Krušas, Dievo Ap-
veizdos skirtas... steigti naują vienuolyną iš lietuvai-
čių seserų, esančių šv. šeimynos (lenkų) seserų vienuo-
lyne"... (p. ii).

...“A. a. kun. J. Sutkaitis buvo vienas iš pirmųjų svajotojų apie atskyrimą lietuvaikių seserų nuo lenkų”... (p. 13).

...Kun. M. Kazėnas vienas žymiausių šv. Pranciškaus vienuolyno steigėjų ir geradarių...” (p. 15).

“1897 m. rugsėjo mėn. lietuvių seserys Nazaretietės pradėjo vesti pirmąją liet. parap. mokyklą šv. Jurgio parap. Chicago, Ill...

1897-1922 mėginama atskirti liet. seseris nuo lenkių...

1922, 16 d. liepos sulaukta leidimas iš Romos.

1922, 17 d. liepos pirmasis seserų exodus iš Nazaretiečių vienuolyno... (p. 43).

...“Balandžio mėnesį, 1923, ...netoli Pittsburgo surasta 33 akrų žemės... vieta šiandien vadinama Dievo Apveizdos Kalnelis... Žemė apmokėta kun. Kazėno pastangomis... ir įvairių parapijų vąjaus sėkmėmis, ypač šv. Jurgio ir šv. Kryžiaus parapijose, Chicagoje.” (p. 35).

“Rugpjūčio 12 d., 1925, atsidarė naujojo vienuolyno (naujų muro namų) durys ir seserys įžengė į savo pastogę...”

“Vasario 15, 1926, atvyko kun. J. V. Skripkus (pailegėlis Chicagos kunigas) ieškotų sveikatos ir poilsio. Tas poilsis vienuolynui tiesiog Dievo dovana, nes gerb. kapelionas visą savo laiką pašvenčia vienuolyno labui... žemė virto vaisingu sodu, puošniais darželiais ir miškeliais. Vienuolyno knygynas, namų ruošos įtaisymai, statybos irgi pasiliks jo darbų (jis dailidė ir sumanus ukininkas—Red.) atminčiai.” (p. 77).

“Šv. Pranciškaus Vienuolyno Rėmėjai 1925-1940.”
Šv. Pranciškaus seserų leidinyje, irgi gražiai iliustruo-

tame, aprašyta 10-ies tos vienuolijos rėmėjų skyrių veikla, išvardinta 17 liet. parapijų, kuriose pranciškie-tės seserys mokina apie 2,000 vaikučių, taipgi taipgi paminėtos ir liet. parapijų augštesnės mokyklos (Pitts-burgo, Du Bois, Grand Rapids, Hartford), paminėta pačių seserų vedama šv. Pranciškaus Akademija.

Pranciškiečių globojamos mokyklos.

Amsterdam, N. Y. šv. Kazimiero	4 ses.	101 mok.
Cleveland, Ohio šv. Jurgio	7 "	179 "
Detroit, Mich. šv. Jurgio	5 "	150 "
šv. Antano	4 "	171 "
Du Bois, Pa. šv. Juozapo ---	10 "	160 "
Elizabeth, N. J. šv. Petro ir Povilo --	8 "	475 " *
El. St. Louis, P. šv. Nekalto Pr.	2 "	49 "
Grand Rapids, šv. Petro ir Pov.	10 "	285 "
Hartford, Conn. šv. Trejybės	8 "	177 "
Homestead, Pa. šv. Petro ir Pov.	4 "	73 "
Kenosha, Wis. šv. Petro	3 "	54 "
Mahanoy City, Pa. šv. Juozapo	7 "	262 "
Pittsburgh, Pa. šv. Kazimiero	10 "	242 "
šv. Vincento	5 "	160 "
Philadelphia, Pa. šv. Jurgio	6 "	140 "
Rochester, N. Y. šv. Jurgio	3 "	82 "
Kansas City, Kansas šv. Kazimiero ...	3 "	60 "

Castle Shanon, šv. Pranciškaus Akademijoje, čia jau prie Vienuolyno, netoli Pittsburgo, 20 seserų mokina 226 mergaites. Apie mokinių skaitlių augštesnėse lietuvių mokyklose: Grand Rapids (1929), Du Bois (1931), šv. Kazimiero Pittsburgo (1934) ir Hartford (1935) žinių ne-pasisekė man sugaudyti.

Viso Jungt. Valstybėse šv. Pranciškaus seserys moki-na 2,954 mokinius (-es).

* Pirmesniais metais buvę per 600.

* * *

Apie išdygusias iš šv. Kazimiero kitas parapijas kun. S. Draugelio "Statistika" rašo:

1) Dangun Žengimo parapijos bažnyčia kainavus 15,000 dol., klebonija 7,000 dol.; ją sukūrė 1906 m. 100 liet. šeimų. 2) šv. Vincento parapija iš 310 šeimų (susikūrusi 1906 m.) turi 25,000 dol. vertės šventynę, už 5,000 dol. kleboniją, mokyklą už 87,000 ir seserims mokytojoms namą už 8,000 dol. 3) šv. Petro ir Povilo parapijoje Homesteade 128 šeimos turi pasistatę bažnyčią už 40,000 dol., kleboniją už 12,000 dol., mokyklą už 6,000 dol. ir mokytojų namą už 8,000 dolerių. Toji parapija susikūrė 1900 metais. *) 4) šv. Luko, Ellsworth, Pa., iš 180 šeimynų, susikūrusi 1903 m. parapija turi bažnyčią už 50,000 dol. ir kleboniją už 12,000 dolerių. 5) šv. Juozapo, Donora, Pa. (1906) parapijos bažnyčia kainuojanti 35,000 dol., klebonija 15,000 dol.; šeimų parapijoje 110.

Be tų čia išvardintųjų Pittsburgo vyskūpijoje yra susikūrusios dar liet. parapijos: 1) Bridgeville, Pa., šv. Antano (1915) iš 150 šeimų su 20,000 dol. vertės bažnyčia ir 15,00 dol. vertės klebonija.

2) Braddock'e (1916) šv. Izidoriaus parapija, išsistatę bažnyčią už 40,000 dol., kleboniją už 15,000 dol. ir svetainę už 6,000. Ją sudarė 120 šeimų. 3) Vandergrift, Pa., šv. Kazimiero (1922) iš 112 šeimų su 25,000 dol. vertės šventyne ir 15,000 dolerių vertės klebonija.

Sulig 1911 m. "Žvaigždė" Pittsburgo vyskūpijoje gyveno 15,000 lietuvių.

*) 1939 metų "Catholic Directory" skelbia šios parapijos mokykloje 4 šv. Pranciškaus seserys vienuolės mokinius 73 mokinius (es).

c) Chicagos vyskupijoje.

12) Šv. Jurgio parapija Chicagoje susikūrė 1892 metais. Šv. Kazimiero draugijos nariai, "matydami, kad lietuviai apščiai įsikerėjo Chicagoje, nuvyko pas arkivyskūpą prašydamai, kad jiems parūpintų lietuvių kunigą. Arkivyskūpas paskyrė kun. Čižauską (vienuolį iš South Bend, Ind.—Red.), kad organizuotų lietuvišką parapiją... Pinigus dėl to miero rinkdavo kun. Čižauskas... Kovo 2 d. 1892 m. paskirtas klebonu kun. J. Kolesinskas' ("L. A." p. 143-4). Kun. S. Draugelio "Statistikoje" per klaidą susikūrimas perkellamas į 1893 m. Jos bažnyčios dabartinė vertė siekianti 200,000 dol., o mokyklos 150,000. Parapijos klebonija kaivavusi 25,000 dol., o seserų namas 20,000 dolerių.

* * *

1900 metais iš šitos parapijos išaugo Dievo Apvelzdos parapija, pasistačiusi bažnyčią už 175,000 dolerių, kleboniją už 20,000 dol., mokyklą už 35,000 dol. ir seserims mokytojoms namą už 20,000 dolerių.

* * *

Vėliaus, lietuvių skaičiui Chicagoje vis augant, čia susikūrė dar dešimts lietuviškų parapijų.

Pirmiausiai, šv. Juozapo 1901 m., su bažnyčia už 15,000 dolerių, kleboniją taipgi už 15,000 dol. ir mokyklą už 1,500 dolerių (?).

* * *

Šv. Kryžiaus parapija susikūrusi 1904 metais, dabar turi bažnyčią 200,000 dolerių vertės, mokyklą 40,000 dol., kleboniją 35,000 dol. ir seserų mokytojų namą 15,000 dolerių vertės. Kita tais, 1904, metais susikūrusi šv. Mykolo parapija, pasak kun. Draugelį, turi pasistačiusi už 40,000 dol. bažnyčią, už 10,000 dol. mokyklą ir seserims mokytojoms namą už 15,000 dolerių.

— 114 —

* * *

1905 metais įsikūrusios Aušros Vartų parapijos bažnyčios kaina nepažymėta; jos klebonija kainuojanti 15,000 dolerių, mokykla 40,000 dolerių, mokytojų namas 15,000 dolerių.

Visų šventų 1906 metais įkurtos parapijos bažnyčia kainavusi 45,000 dolerių, klebonija 6,000 dolerių.

* * *

1911 metais čia susikūrė dvi parapijos: Cicero dalyje šv. Antano su 105,000 dolerių vertės bažnyčia, 80,000 dol. klebonija, 50,000 dol. mokykla ir 15,000 dol. vertės mokytojų namas.

* * *

Tais pačiais (1911) metais Chicago Heights miesto dalyje susibūrę parapijiečiai turį už 9,000 dolerių kleboniją ir 31,000 dolerių mokyklą. Apie kitas skaitlines kun. S. Draugelio statistika tyli.

* * *

1914 metais susikūrė Nekalto Prasidėjimo parapija, turinti už 50,000 dolerių kleboniją, už 170,000 dolerių mokyklą ir mokytojų namus už 80,000 dolerių.

* * *

Dar 1892 metais už keliolikos mylių nuo Chicagos mieste Waukegan lietuviai turi sukūrę šv. Baltramiejaus parapiją su 16,000 dolerių vertės bažnyčia, 24,000 dol. klebonija, 16,000 dolerių mokykla ir mokytojų namas 4,000 dolerių vertės.

* * *

Visose tose Chicagos vyskupijos parapijose kun. S. Draugelis suskaitė 7,500 lietuviškų šeimų ir apie pus-trėčio tūkstančio viengungių. Šios apygardos lietuvių parapijų mokinių ir mokyklų, šv. Kazimiero seserų globojamų, sąrašas paskelbtas 1941 „Žvaigždės“ žurnalo N. 1 ir šių knygų Am. L. XIX Šimt. t. II psl. 103—104).